

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบรรดาทรัพยากรทั้งหลายมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งที่สุด มนุษย์สามารถถอยปรับ
สูงสุดแก่สังคมได้ ถ้าได้รับการพัฒนาที่สอดคล้องกับธรรมชาติและความสามารถของตน สิ่งที่จะพัฒนา
มนุษย์จากทรัพยากรดิบมาเป็นทรัพยากรที่จะใช้ประโยชน์คือการศึกษา (บำรุง สุขธรรม 2519 : 14)
ฉะนั้นในการจัดการศึกษาจึงถือหลักว่าจะใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือคนหาความสามารถของมนุษย์
แต่ละคนแล้วส่งเสริมให้สังคมเจริญขึ้นและเมื่อสังคมเจริญขึ้นแล้วก็จะเป็นการศึกษาเจริญ
ยิ่งขึ้นไปด้วย หากการศึกษาเจริญยิ่งขึ้นไปเท่าใดความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวมนุษย์ก็จะถูกขุด
ค้นขึ้นมาใช้ประโยชน์มากเท่านั้น

ในปัจจุบันตามแผนการศึกษาแห่งชาติได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ระดับคือ ระดับก่อน
ประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา โดยกล่าวถึงการศึกษาในระดับ
มัธยมศึกษาว่าเป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษาที่ใหญ่ไว้เรียนมีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ
ที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความถนัดและความสนใจ และรู้จักเลือกวิชาชีพที่เป็นประโยชน์
แก่ตนเองและสังคม (แผนการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 7-8) การศึกษาระดับนี้จึงถือว่าเป็นระดับที่
สำคัญมาก ดังคำกล่าวของ กอ สวัสดิคพานิชย์ (กอ สวัสดิคพานิชย์ 2513 : 37) ว่า"การศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาที่มีความสำคัญที่สุดเพราะเป็นระดับการศึกษาที่ผลิตคนระดับกลางออก
มาเพื่อสนองความต้องการของประเทศ ประเทศจะพัฒนาเศรษฐกิจได้ไม่สำเร็จหากไม่ทำการพัฒนา
การศึกษาระดับนี้เสียก่อน การศึกษาระดับมัธยมศึกษาจึงน่าจะเป็นการศึกษาที่ต้องรับผิดชอบอนาคต
ของประเทศอย่างแท้จริง เกี่ยวกับเรื่องนี้ บรรจง ชูสกุลชาติ (บรรจง ชูสกุลชาติ 2517 : 21)
ได้ให้ความเห็นว่า "หากประเทศไทยมีคนระดับกลางอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถสนองการพัฒนาเศรษฐกิจ
ของประเทศแล้วก็จะสามารถทำลายช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้มาก
อันเป็นผลทำให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาความเป็นไททางเศรษฐกิจของชาติได้"

แนวนโยบายการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) 2529 : 53) กำหนดไว้ว่า "รัฐพึงเร่งขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อยกระดับการศึกษาของประชากรให้สูงขึ้น ทั้งให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสเข้ารับการศึกษาและเน้นการขยายการบริการมัธยมศึกษาในพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำเป็นพิเศษ" จึงเป็นที่ประจักษ์แน่ชัดว่า หลักการจัดการศึกษาแนวใหม่ในระดับมัธยมศึกษาคำนึงถึงการให้โอกาสให้เข้ารับการศึกษาเท่าเทียมกันและการให้การศึกษาสำหรับทุกคน ซึ่งเป็นหลักการของประชาธิปไตยในการจัดการศึกษา (วิษุชัย ภูมิธัมมา 2517 : 19)

แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ ดังนั้น การเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาจึงเป็นไปตามสภาพส่วนบุคคลของผู้เรียนและของสังคม การตัดสินใจของนักเรียนมัธยมศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างมาก หากมีความสามารถทางการศึกษาสูง มีอาชีพมั่นคงและรายได้สูง เด็กก็จะได้รับการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปด้วย ดังที่ ศิริ วรศิริ

(ศิริ วรศิริ 2513 : 37) พบว่าเด็กมัธยมศึกษาและอาชีพสูงบุตรหลานก็จะได้รับการศึกษาสูงด้วย นอกจากนี้ความต้องการของบิดามารดาหรือผู้ปกครองในการให้เด็กเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาเป็นตัวแปรที่นำหน้าหนักในการจะเิดเรียนต่อหรือไม่เิดเรียนต่อของเด็กเป็นอย่างมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเด็กที่จบชั้นประถมศึกษา 6 นั้นอายุน้อย ยังเด็กเกินกว่าที่จะสามารถดูแลรับผิดชอบหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองหรือตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญๆ ด้วยตนเอง (ถวิล มาตรเดียม 2528 : 38)

นอกจากอิทธิพลจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองแล้วยังขึ้นอยู่กับตัวเด็กนักเรียนเองซึ่งเป็นความคาดหวังหรือความตั้งใจเดิมของนักเรียนขณะเรียนชั้นประถม (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2527 : 61) ซึ่งประสานงานอย่างดีกับความต้องการของผู้ปกครองนอกจากนี้ ตัวแปรที่สะท้อนโดยทางอ้อมถึงตัวนักเรียนคือระยะทางจากบ้านไปโรงเรียนและผู้ที่นักเรียนอาศัยอยู่ด้วยและจากการศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ยะลา (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ยะลา 2523 : 52-53) พบว่ากลุ่มนักเรียนที่ไม่ต้องการเรียนต่อส่วนใหญ่เป็นพวกที่เรียนอ่อน ส่วนพวกที่เรียนต่อเป็นกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและพวกเรียนดี นอกจากนี้ สังค อุทรานันท์

(สังค อุทรานันท์ 2513 : 143) พบว่าผู้ปกครองไม่ส่งเด็กเขาเรียนต่อนั้นมีปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือผู้ปกครองยากจน นอกจากนั้นก็ยังมีปัจจัยจากความต้องการใช้แรงงานเด็กเป็นส่วนใหญ่และยัง

เกี่ยวข้องกับสภาพทางสังคมและสภาพเกี่ยวกับตัวเด็กบางประการซึ่งได้แก่ ควบคุมครองไม่ส่งเสริมให้เรียนต่อ การเดินทางไม่สะดวก สกิปัญญาของเด็กไม่ดี เด็กออกไปบวชเณรและเด็กไม่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน

อิทธิพลสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการศึกษาของนักเรียนคืออิทธิพลทางศาสนา ทั้งนี้จากการศึกษาของ นงนาถ สดาวโรคม (นงนาถ สดาวโรคม 2526 : 87-88) พบว่านักเรียนที่มีต่อศาสนาต่างก็มีทัศนะในการศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อต่างกัน โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่มีต่อศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ และจากการศึกษาของ มยุรี จารุปาน (มยุรี จารุปาน 2518 : 69) พบว่าชาวไทยมุสลิมไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนสามัญหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว เนื่องจากอิทธิพลทางศาสนา นอกจากนี้ ชัจจ์ชัย บุรุษพันธ์ (ชัจจ์ชัย บุรุษพันธ์ 2519 : 62) พบว่าผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรของตนเข้าเรียนต่อเพราะวามองไม่เห็นความสำคัญที่จะต้องเรียนรูภาษาไทยและเกรงว่าหากเรียนรูภาษาไทยไปมาก ๆ แล้วจะทำให้เด็กหันเหไปจากภาษาและวัฒนธรรมของตน

นอกจากอิทธิพลดังกล่าวแล้ว อิทธิพลที่มีความสำคัญต่อการเรียนต่อของนักเรียนประการต่อไปก็คือ ภูมิฐานะของนักเรียน จากรายงานการศึกษาของ โออีซีดี (OECD 1971 : 17) เรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาของประเทศสมาชิก 19 ประเทศ ซึ่งกระจายอยู่ในทวีปอเมริกาเหนือ ยุโรปและเอเชีย ซึ่งมีทั้งประเทศขนาดเล็กและประเทศขนาดใหญ่ ผลปรากฏว่า ลักษณะสังคมต่างกันช่วยให้เกิดทัศนคติและแรงจูงใจในการศึกษาซึ่งเป็นตัวช่วยให้นักเรียนเลือกตัดสินใจที่จะเรียนต่อในชั้นสูงต่อไป ในเรื่องนี้ จรูญ พานิชย์ฉินไชย (จรูญ พานิชย์ฉินไชย 2521 : 45) ได้ศึกษาถึงโอกาสการเข้าศึกษาในชั้นระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียน โดยสรุปว่า นักเรียนมีภูมิฐานะที่ต่างกันมีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนประเภทต่างๆ แตกต่างกันคือ โรงเรียนราช และโรงเรียนในโครงการ โรงเรียนมัธยมแบบประสมมีแนวโน้มที่นักเรียนจะมีภูมิฐานะอยู่ในเมือง ส่วนโรงเรียนในโครงการพัฒนาโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค โรงเรียนในโครงการปรับปรุง โรงเรียนมัธยมในชนบทและโรงเรียนมัธยมศึกษาสามัญ มีแนวโน้มที่นักเรียนจะมีภูมิฐานะอยู่ในชนบท

จะเห็นได้ว่า การที่เด็กจะได้ศึกษาต่อหรือไม่ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ หลายด้าน จากการสำรวจและการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาปัจจัยที่มีผลทำให้การศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปีการศึกษา 2528 (ทองแดงงาน กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2530 : 3-4) โดยล

คล้ายคลึงกันซึ่งมีปัจจัยที่สำคัญสรุปได้ 5 ประการคือ

1. ความยากจนของผู้ปกครอง ผู้ปกครองไม่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาได้ เพราะไม่มีเงินเสียค่าบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือ และค่ากิจกรรมต่างๆ ที่จำเป็นต้องจ่ายในขณะที่เรียนในระดับมัธยมศึกษา

2. โรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ห่างไกลจากบ้าน เด็กต้องเดินทางไกลแม้จะมีโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับตำบลแล้วก็ตามก็ยังไม่เพียงพอ ในบางท้องที่ที่โรงเรียนอยู่ห่างไกลจากบ้านมาก ผู้ปกครองเป็นห่วงบุตรหลานของตนในด้านความปลอดภัยในขณะที่เดินทาง

3. ผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้บุตรหลานอยู่ห่างงานบ้านและอาชีพเพราะเห็นว่า เป็นเด็กที่โตเพียงพอแก่การไ้ทำงานได้แล้ว

4. ผู้ปกครองบางกลุ่มมีความเห็นว่า ปล่อยให้เด็กเรียนศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแล้วเด็กจะสามารถเข้ารับราชการหรือรับจ้างในหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนได้ สภาพปัจจุบัน การเข้าสู่สภาพตลาดแรงงานในภาครัฐและ เอกชนมีข้อจำกัดอยู่มากซึ่งสวนทางกับความมุ่งหวังของผู้ปกครอง ผู้ปกครองอีกจำนวนไม่น้อยที่มีความคิดเห็นว่า การศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาไม่คุ้มค่า ส่วนช่วยพัฒนาสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว จากพฤติกรรมที่พบเห็นจากเด็กบางกลุ่ม บางคนจึงมีคำกล่าวหาว่า เด็กที่ไม่ได้เรียนต่อสามารถรับแรงงานได้ เมื่อส่งให้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาแล้ว มักไม่สนใจทำงาน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนบางกลุ่มนี้จึงช่วยเสริมเหตุผลของผู้ปกครองที่ไม่ประสงค์จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา

5. มีปรากฏการณ์อีกเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นและผู้ปกครองเข้าใจผิดคิดว่าเป็นผลจากการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาคือ เป็นสาเหตุสำคัญให้เยาวชนถึงถิ่นฐานบ้านเกิดอพยพเข้าเมืองใหญ่เพื่อหางานใหม่ที่เห็นวาทรงกับความรุ่งและความสามารถที่ได้เรียนมา เมื่อหางานทำไม่ได้ก็กลายเป็นคนว่างงาน เป็นปัญหาที่นำหัวใจของผู้ปกครองและของรัฐบาลต่อไป

* ความสภาพปัจจุบันและปัญหาข้างกล่าวข้างต้น สถิติของจำนวนนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาที่ 6 เข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาไม่เพิ่มขึ้นตามความมุ่งหวังและสนองนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและของรัฐบาล ที่หวังให้เยาวชนของชาติได้รับการศึกษาสูงขึ้นจากระดับประถมศึกษาและ เพื่อเป็นการลดช่องว่างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาระหว่างเยาวชนในเมืองกับเยาวชนในชนบท กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดตั้ง "โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัด" ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์และ เป้าหมายที่เด่นชัดดังนี้

1. ให้เด็กจบ ป.6 ในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัด เรียนต่อ ม.1 มีจำนวนสูงขึ้นเป็นร้อยละ 30 ในปี พ.ศ. 2534
2. ลดค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อโดยไม่ต้องชำระเงินค่าบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือเรียนและลดค่าใช้จ่ายในค่านักกิจกรรมต่างๆ
3. ให้นักเรียนสามารถเดินทางไปโรงเรียนที่โรงเรียนใกล้เคียงบ้านระยะทางไม่เกิน 10 กิโลเมตร หรือมีความสะดวกในการเดินทาง
4. เปิดโอกาสให้นักเรียนช่วยเหลืองานบ้านและหาการประกอบอาชีพของผู้ปกครองในช่วงเวลาครึ่งวันหรือเวลาว่างในการทำงานอาชีพของผู้ปกครอง
5. ให้นักเรียนมีงานทำ สามารถประกอบอาชีพได้ตามสภาพทรัพยากรของท้องถิ่น โดยเฉพาะงานอาชีพตามแนวทางอาชีพของผู้ปกครอง

กลุ่มเป้าหมายตามโครงการคือโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทยากจนระดับตำบลทั่วประเทศไทยมีจำนวนทั้งหมด 235 โรงเรียน ใน 38 จังหวัด และโรงเรียนที่คาดว่าจะจัดตั้งขึ้นใหม่ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 6 ซึ่งโครงการนี้ได้เริ่มโครงการในระหว่าง พ.ศ. 2530 ถึง พ.ศ. 2534 ฉะนั้นในปี พ.ศ. 2530 โครงการนี้จึงได้เริ่มดำเนินการในระยะแรกครบทั้ง 38 จังหวัด ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของโครงการนี้เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กเรียนโดยไม่ต้องเสียเงินค่าบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือและค่ากิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังมีบริการค้ำที่พักรักษาตัวเด็กที่อยู่ห่างไกลจากโรงเรียนและเปิดโอกาสให้เด็กได้ช่วยเหลืองานบ้านงานอาชีพของผู้ปกครอง โดยเป้าหมายของโครงการก็เพื่อมุ่งให้เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัด เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนสูงขึ้นเป็นร้อยละ 30 แต่จากการสำรวจของกองนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (กองนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2530 : 4) ได้เปิดเผยถึงการติดตามผลของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัดของกรมสามัญศึกษาพบว่า เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 น้อยกว่าเป้าหมายคิดเป็นร้อยละ 96 ของเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่เป็นไปตามเป้าหมายของโครงการ โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออัตราการเรียนต่อของเด็กต่ำมาก ซึ่งตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่เปิดให้เรียนฟรี มีที่พักฟรี แล้วยังเปิดโอกาสให้ช่วยงานบ้านงานอาชีพของผู้ปกครอง จำนวนเด็กที่เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 น่าจะเพิ่มมากขึ้นแต่กลับลดลง ซึ่งผู้วิจัยเองมีความสนใจไประดมปัญหา

ว่าปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนในโรงเรียนในกลุ่มเป้าหมายตามโครงการที่แท้จริงคืออะไร เพื่อจะข้อเสนอเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในโอกาสต่อไป

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดหนึ่งของกลุ่มเป้าหมายตามโครงการซึ่งเป็นจังหวัดที่มีสถิติจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 น้อยที่สุดในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2529 โดยอัตราการเรียนรู้ต่อมามีเพียงร้อยละ 19.35 (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2529 : 7) ผู้วิจัยจึงเลือกจังหวัดบุรีรัมย์เป็นกลุ่มที่ศึกษาเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทภาคจน จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาค้นคว้าเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2529 ที่ไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคนควาเป็นนักเรียนที่อยู่ในเขตกลุ่มเป้าหมายตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทภาคจน จังหวัดบุรีรัมย์

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ปัจจัยต่างๆที่คาดว่าจะส่งผลให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายตามโครงการ ในจังหวัดบุรีรัมย์

3.1 สถานภาพส่วนตัวของนักเรียน แยกเป็นตัวแปรย่อยๆ ได้ดังนี้

3.1.1 เพศ

3.1.2 อายุ

3.1.3 สุขภาพ

3.1.4 ลำดับที่ของการ เป็นบุตร

3.1.5 จุดมุ่งหมายในการ เรียน

3.1.6 จุดมุ่งหมายในคานอาชีพ

- 3.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครอบครัวนักเรียน แยกออกเป็นตัวแปรย่อยๆ ได้ดังนี้
- 3.2.1 อาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
 - 3.2.2 รายได้ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
 - 3.2.3 ความมั่นคงทางการเงินของครอบครัว
 - 3.2.4 ความต้องการใช้แรงงานในครอบครัว
- 3.3 ปัจจัยด้านสังคมครอบครัวนักเรียน แยกออกเป็นตัวแปรย่อยๆ ดังต่อไปนี้
- 3.3.1 ขนาดของครอบครัว
 - 3.3.2 จำนวนบุตรหลานที่กำลังศึกษาเล่าเรียน
 - 3.3.3 สภาพการสมรสของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
 - 3.3.4 ระบอบการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
 - 3.3.5 ความคาดหวังของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เกี่ยวกับการศึกษาของบุตร
 - 3.3.6 ความคาดหวังของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เกี่ยวกับอาชีพของบุตร
- 3.4 ปัจจัยด้านการเรียนของนักเรียน แยกออกเป็นตัวแปรย่อยๆ ดังต่อไปนี้
- 3.4.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.4.2 ลักษณะการขาดเรียน
 - 3.4.3 ผู้ให้การสนับสนุนในการศึกษา
 - 3.4.4 การสนับสนุนของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เกี่ยวกับการศึกษาต่อ
 - 3.4.5 ผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาต่อ
- 3.5 สภาพแวดล้อมทั่วไป แยกออกเป็นตัวแปรย่อยๆ ดังต่อไปนี้
- 3.5.1 ระยะทางจากบ้านพักถึงโรงเรียน
 - 3.5.2 ลักษณะการเดินทางจากบ้านพักถึงโรงเรียน
 - 3.5.3 การรับรู้ทัศนประสงคของโครงการ
 - 3.5.4 สภาพโรงเรียนมัธยมศึกษา
 - 3.5.5 สภาพการศึกษาของชุมชน
- ตัวแปรตาม คือ การไม่ศึกษาต่อมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

ตามโครงการ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ให้การสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามสภาพความเป็นจริง
2. วัน เวลาที่แตกต่างกันในวันสัมภาษณ์จากการสัมภาษณ์ไม่มีผลทำให้สภาพข้อมูลเปลี่ยนแปลงจากสภาพปกติวิสัยที่เป็นอยู่
3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช่เพียง 2 คน ในแต่ละโรงเรียนนั้นถือว่าข้อมูลที่ได้อาจจะไม่สามารถที่จะเป็นตัวแทนของนักเรียนทั้งหมดที่ไม่ได้เรียนต่อทั้งโรงเรียนในรุ่นเดียวกันได้
4. แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผ่านการพิจารณาจากผู้มีประสบการณ์และผู้ทรงคุณวุฒิและผ่านการทดลองใช้มาแล้วถือว่ามีความเหมาะสม มีเนื้อหาครอบคลุมปัญหาที่ของการศึกษา
5. ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์จากคำตอบของนักเรียนที่ไม่ศึกษาต่อ ผู้ปกครองนักเรียน เพื่อนนักเรียน และครอบครัวประถมศึกษา ซึ่งถือว่าคำตอบที่ได้จากการวิเคราะห์นั้นน่าจะเป็นปัจจัยที่แท้จริงที่ทำให้ นักเรียนไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ความไม่สมบูรณ์ของงานวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้อาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้เนื่องจากสภาพร่างกายและสภาวะทางอารมณ์ขณะให้การสัมภาษณ์อาจมีอิทธิพลต่อการตอบแบบสัมภาษณ์บาง
2. การสัมภาษณ์ในบางครั้งคงใช้ถามช่วยเพราะผู้ปกครองนักเรียนบางคนพูดภาษากลางไม่ได้แต่พูดภาษาถิ่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาเขมร ฉะนั้นข้อมูลต่างๆ ที่ได้อาจจะไม่ละเอียดเท่าที่ควร
3. โรงเรียนประถมศึกษาที่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนที่อยู่ในรัศมีไม่ไกลจากโรงเรียนมัธยมศึกษามากนัก ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ไกลจากโรงเรียนมัธยมศึกษาออกไปมากนั้นการเดินทางไปเก็บข้อมูลลำบากมากเพราะต้องใช้การสัมภาษณ์โดยเฉพาะบางท้องที่ที่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างบางส่วนอยู่ในเขตสี่ชมพู

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2529 แล้ว ไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2530 ซึ่งอยู่ในเขตกลุ่มเป้าหมาย จังหวัดบุรีรัมย์
2. ผู้ปกครอง หมายถึง บิดามารดาหรือผู้ปกครองนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. ครู หมายถึง ครูระดับประถมศึกษาที่เคยทำหน้าที่สอนหรือรู้จักคุ้นเคยกับครอบครัวนักเรียนและนักเรียนเป็นอย่างดี
4. เพื่อนนักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นเพื่อนที่รู้จักคุ้นเคยกันอย่างสนิทสนมกับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
5. ศึกษาต่อ หมายถึง การไปศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2529 ในเขตกลุ่มเป้าหมายตามโครงการ
6. ไม่ศึกษาต่อ หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2529 ในเขตกลุ่มเป้าหมายตามโครงการที่ไม่ได้เรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
7. กลุ่มเป้าหมาย หมายถึง กลุ่มบุคคลทั้งนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้ปกครองนักเรียนที่ไม่ศึกษาต่อและครูระดับประถมศึกษาที่เคยสอนหรือรู้จักคุ้นเคยกับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่อยู่ในโครงการ จังหวัดบุรีรัมย์
8. เขตชนบทยากจน หมายถึง เขตพื้นที่เป้าหมายชนบทยากจนในจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาลและสวามิภบาล
9. สภาพส่วนตัวของนักเรียน หมายถึง ปัจจัยในทางเพศ อายุ สุขภาพ ลำคัมภ์ของการเป็นบุตร จุดมุ่งหมายในการเรียน และจุดมุ่งหมายในทางอาชีพ
10. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครอบครัวนักเรียน หมายถึง ปัจจัยในทางอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองนักเรียน ความมั่นคงทางด้านการเงินของครอบครัวและความต้องการใช้แรงงานในครอบครัว
11. ปัจจัยด้านสังคมของครอบครัวนักเรียน หมายถึง ปัจจัยในทางขนาดของครอบครัว จำนวนบุตรหลานที่กำลังศึกษาเล่าเรียน สภาพการสมรสของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ความภาค

หวังของบิณฑาคารหรือผู้ปกครองเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรและความคาดหวังของบิณฑาคารเกี่ยวกับอาชีพของบุตร

12. ปัจจัยด้านการเรียนของนักเรียน หมายถึง ปัจจัยตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ลักษณะการขาดเรียน ผู้ให้การสนับสนุนในทางการศึกษา การสนับสนุนของบิณฑาคารหรือผู้ปกครอง เกี่ยวกับการศึกษาต่อและผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาต่อ

13. สภาพแวดล้อมทั่วไป หมายถึง ปัจจัยตามระยะทางจากบ้านพักถึงโรงเรียน ลักษณะการเดินทางจากบ้านพักถึงโรงเรียน การรับวัสดุประสงค์ของโครงการ สภาพโรงเรียน ภูมิศึกษาและสภาพการศึกษาของชุมชน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทราบปัจจัยที่ส่งผลการไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายตามโครงการ อันจะเป็นประโยชน์ในการชี้แนวทางในการแก้ปัญหาในโอกาสต่อไป
2. เพื่อเป็นแนวทางที่จะเสนอแนะ แก้ไข และปรับปรุงโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทยากจน จังหวัดบุรีรัมย์
3. หน่วยงานที่มีหน้าที่วางแผนหรือกำหนดนโยบายการศึกษาจะได้ทราบข้อมูลที่ดีให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลทำให้เด็กนักเรียนไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งอาจจะใช้พิจารณาประกอบการวางแผนหรือกำหนดนโยบายอย่างละเอียดต่อไป เช่น กำหนดงบประมาณ การกำหนดนโยบายที่ทั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ตลอดจนสนับสนุนทางการศึกษาทุกด้าน